

ארצנו משנה את פניה

נתנאל אלישיב

אתמול קרו לי שני דברים שעוררו אותי למחשבה אודות השינויים החברתיים המהותיים המתרחשים מתחת לאפיו.

האירוע הראשון היה כשאספתי חייל טרמפיסט בדרכי לירושלים. הכומתה החומה בכותפתו עוררה אותי לשאול באיזה גדוד הוא משרת. הטרמפיסט השיב שהוא משרת בפלס"ר. לשאלתי מהיכן הוא בארץ, ענה שהוא מראשון לציון. הערתי: "עירוני בפלס"ר? יפה מאוד, אתה בטח במיעוט". בשלב זה הוא פצח בנאום על כך ש"אתם" הדתיים והמתנחלים חושבים שאתם מחזיקים את כל היחידות החשובות בצבא, אבל אין זה כך, במיוחד לא אחרי ההתנתקות וכו'. בעיצומו של הנאום (שלא באמת הגיע לי, אבל זה כבר נושא לפעם אחרת...) שלף הבחור כיפה מכיסו ושם על הראש. למראה פניי המופתעות קמעא הוא צחק ואמר "סתם, סתם, גם אני דתי, רק הורדתי את הכיפה בטרמפיאדה כדי שלא תעוף לי ברוח, והאמת היא שמתוך 17 חיילים בצוות אנחנו 14 דתיים".

עשיתי מה שעשיתי בירושלים עיר הקודש, ושבתי הביתה לפנות ערב, עייף ויגע מטרדות היום. ציפיתי לחדשות השעה שמונה בגלי צה"ל כדי להגביר ערנות, אולם מה רבה הייתה אכזבתי כששמעתי שבמקום מהדורת החדשות הארוכה של שמונה משדרים איזשהו מופע. האכזבה התחלפה בשמחה כשגיליתי שהמופע שמשדרים הוא מצעד שבא לסכם את העשור האחרון במוסיקה הישראלית – גם שירים יפים, גם פחות מצער ממהדורת חדשות ממוצעת. כששמעתי את השירים נכונה לי הפתעה גדולה: לפחות מחצית מהשירים היו של זמרים שבעשורים הקודמים ניתן היה למצוא אותם ואת שכמותם רק במצעדים "ים-תיכוניים": קובי פרץ ומשה פרץ, שלומי שבת והראל סקעת, "זמר העשור" אייל גולן ו"זמרת העשור" שרית חדד, במקום השני שיר (מדהים) של עמיר בניון, וגם האשכנזי שהגיע למקום הראשון (עידן רייכל) עשה זאת בעזרת שיתוף פעולה עם עולים מאתיופיה. בכל עשרים המקומות הראשונים כמעט ואין זכר לכל מלכי הזמר העברי של ימים עברו (אפילו שלמה "המלך" ארצי לא הצליח להתברג ברשימה).

שתי החוויות הטריטוריאליזם הללו שחוויתי ביום אחד חידדו אצלי את ההבנה המבשילה בי כבר זמן רב: **ארצנו שינתה את פניה**. בישראל של היום קבוצות המיעוט – דתיים, עדות מזרח, יוצאי רוסיה ואתיופיה, חרדים – הם הרוב. השכבה האשכנזית-חילונית שבניה (וכן מתנגדיה) ראו בה במשך עשרות שנים את "המדינה", הפכה למגזר. מגזר גדול, מגזר בעל זכויות רבות, אבל מגזר. אמנם קבוצה זו מיוצגת בצורה לא פרופורציונאלית בכל המקומות שנקבע בהם הצביון הציבורי – מערכת המשפט, משרדי הממשלה הבכירים, מוקדי תרבות מרכזיים – אבל גם זה רק עניין של זמן. ניתן לחסום אדם אחד, ניתן לחסום שניים, אבל בסופו של דבר השינוי בוא יבוא. ניתן לדבר כבר על קץ ההגמוניה החילונית-אשכנזית בישראל.

ממצב חדש זה נגזרות מספר מסקנות, שכל אחת מהן מחייבת דיון נרחב בפני עצמו, וכאן אסתפק בראשי פרקים.

ראשית, יש לזכור ש'רוב מניין' הוא עדיין לא 'רוב בניין', **כמות לכשעצמה אינה מבטיחה איכות**. אם הקבוצות החדשות שנעשו לרוב אינן מעוניינות להסתפק בזכייה בתארי זמר, זמרת ולהקת העשור, עליהן לשנס מותניים ולעבוד קשה, כדי לתרגם את הכמות שלהן לאיכות. כל זמן שקיימת בקבוצות הללו נטייה להעדיף את הבכיינות ואת טענות הקיפוח על פני העשייה, הן לא תצלחנה לתפוס עמדות מובילות בחברה הישראלית. על מי שרוצה להיות מיוצג במוקדי הכוח של מדינת ישראל לבחור במסלולים שמובילים למוקדים אלו. לדוגמא, נפוץ לשמוע את הטענה שרוב השופטים נבחרים משורות השמאל. לא נכון, רוב השופטים נבחרים מקרב עורכי הדין במגזר הציבורי, ומה לעשות, רוב עורכי הדין במגזר הציבורי באים מהאגף השמאלי. הסיבה שבגללה כמעט ואין אנשים שמזדהים עם עמדות ימניות בבית המשפט העליון אינה כי כך הוחלט, אלא משום ש"אלף נכנסים למקרא, יוצאים מהם מאה, מאה נכנסים למשנה יוצאים מהם עשרה" וכו'. השינוי לא יכול להתחיל מבחירת שופטים עליונים, אלא מההרשמה ללימודי משפטים בתחילת הדרך, כמו גם מההחלטה האסטרטגית להשתלב במגזר הציבורי דווקא, ולא במגזר הפרטי. נכון שלפעמים יש תקרות זכוכית במוקדי הכוח, אולם כפי שהערתי לעיל, ניתן לחסום מועמד מתאים כזה או אחר, אך לא ניתן לחסום את כולם. רק בחירה במסלולים הנכונים, בצירוף עם **חינוך למצינויות**, תחולל את השינוי המיוחל.

מסקנה נוספת היא שתחושת האיום והבהלה בקרב המגזר החילוני-אשכנזי צפויה להתחזק. קשה מאוד למי שהתרגל לשלוט לראות בהפיכתו למיעוט, במיוחד אם הוא חושב שהוא בעל עליונות אינטלקטואלית ומוסרית לעומת הקבוצות האחרות. כמו שעון ביולוגי מתקתקתק שגורם לבחורה באמצע העשור הרביעי לחייה לעשות דברים נואשים על מנת להביא ילד לעולם, כך השעון הדמוגרפי המתקתק גורם לחלקים הקיצוניים יותר במגזר החילוני-אשכנזי לבצע צעדים מרחיקי לכת במישור המדיני והמשפטי, כדי להקדים את מה שנדמה בעיניהם כתרופה למה שנדמה כעיניהם כמכה, קרי שלטון קבוצות המיעוט. אלמלא הרגישו חילוניים רבים שהמדינה בורחת להם מבין האצבעות ושהזמן פועל לרעתם, ספק אם היו נחפזים כל כך לבצע צעדים פזיזים והרסניים דוגמת החתימה על הסכמי אוסלו, יישום תכנית ההתנתקות והקמת גדר ההפרדה במתווה שבו הוקם. כשם שבעל חיים הוא הכי מסוכן עת הוא נדחק לפינה, כך גם קבוצות באוכלוסייה, ויש להביא זאת בחשבון.

מול תחושת האיום הזאת יש להתנהל בחכמה, באחריות ובבגרות. יש להתגבר על הפיתוי לנקום על עשרות שנים של קיפוח ודחיקה לפינה מצד הממסד הישן ולקיים את הכלל הגדול "מה ששנאו עליך אל תעשה לחברך". זה מוסרי יותר, אבל האמת היא שזה גם חכם יותר – תמיד בחיים יש להעדיף ניצחון סמוי על פני ניצחון גלוי, שכן כשאתה מנצח בגלוי – מישהו אחר מפסיד בגלוי, וכמישהו מפסיד בגלוי בסיבוב הזה, צפוי שתפגוש אותו מלא בטינה וברגשות שליליים בסיבוב הבא. יש לכבד את קבוצת הרוב הקודמת, יש להודות לה על מה שעשתה עד היום למען המדינה ולעודד אותה להמשיך ולתרום גם מעתה, שכן גם בעשרות השנים הקרובות היא צפויה להיות קבוצה מובילה וחשובה.

צריך להיות ברור שמטרתנו היא רק להוסיף קומה, ולא להחסיר דבר מכל הדברים הטובים שיש במדינה. אם התוצאה של חילופי המשמרות בהובלת המדינה תהיה ירידה ברמת המדע, הרפואה והמנהל התקין, לדוגמא, הרי שיצא שכרנו בהפסדנו. אנו חפצים להוביל שינוי רעיוני וערכי, לאו דווקא דמוגרפי. רענון קבוצות האוכלוסייה המובילות במדינה הוא רק אמצעי לשם הרענון הרעיוני והערכי. אין זה הזמן לקטנות ולמגזריות, זה הזמן להתייצב ולקחת אחריות.